

Posudek školitele disertační práce MgA. Zuzany Vojtíškové „Možnosti a problémy klasických pohádek v divadle pro děti“.

Doktorandka Zuzana Vojtíšková průběžně zkoumala percepci dětských diváků na představeních klasických pohádek především v loutkových divadlech a projektech. Smyslem výzkumu nebyl sociologický výzkum komunikační efektivity, ale dramaturgické hledisko. Autorka si kladla především otázky o předpokladech, obsahu a prostředcích dramaturgie při přípravě inscenace klasické pohádky pro různé věkové skupiny. Vybrala si tři často inscenované pohádky a vedle sumarizace výchozích materiálů se věnovala konkrétní dramaturgii, jak ve fázi přípravy inscenace, tak v procesu zkoušení a následně zkoumala percepci dětského diváka při konkrétních představeních či výzkumné prezentaci. Zvolila si pohádky pro různé věkové kategorie dětí: Otesánek, Šípková Růženka a Kráska a zvíře. Definovala pro účely práce své vidění divadla pro děti, jmenovitě divadla loutkového, vztahu k publiku při respektu ke konkrétnímu adresátovi. Bohatě se vyrovnala s problémem klasická pohádka a její limity při různém jevištním uchopení. Každou z vybraných pohádek uvádí velmi podrobným a historicky poučeným výzkumem kořenů a verzí zvolené pohádky. Věnuje se analýze výkladů a interpretací základního příběhu. Uvádí, jak se pod vlivem společenského vývoje, psychologických, literárních, estetických konceptů výklad proměňoval. Řadou příkladů realizací především divadelních dokládá pestrost a meze možností, které příběh a vybrané hlavní téma pohádky nabízí. Tím přesvědčivě prokázala výhodnost dramaturgického sběru výchozího a doprovodného materiálu ke každé připravované inscenaci.

V příběhu Otesánka přesvědčivě dokládá souvislost s pohádkami stejného výchozího momentu – zázračného zrození bytosti. Srovnává nejbližší varianty a přehledně se věnuje spektru výkladů tohoto příběhu. Nevyhýbá se dramaturgické úvaze o možnostech různých dramaturgicko-inscenačních koncepcí. Srovnává pak některé texty, především ty, určené pro divadlo. Po přehledu zajímavých a vždy něčím významných inscenací komparuje díla tvůrců v Divadle Lampion na Kladně, v Divadle Alfa v Plzni, v divadle „b“ Tomáše Procházky jako „iOtesánek“ a „Otěsánek“ Studia Damúza. Srovnávání dokládá citacemi z odborných recenzí i vlastního shlednutí. V závěru této části, po připomenutí filmu Jana Švankmajera považuje jednotlivá řešení za legitimní a konstatuje, že inscenace byly dětskými diváky příznivě přijímané a dospělými respektované.

Na stejném principu se věnuje pohádce o Šípkové Růžence a vedle historického výzkumu, přehledu výkladů v minulosti i současnosti vybírá pro názornost významné inscenace v českých loutkových divadlech. Nejdůležitější částí této kapitoly je podrobná analýza vzniku koncepce, přípravy, zkoušení, realizace a percepcie konkrétního představení Divadla Rozmanitostí v Mostě. Podrobně zkoumá, v čem a proč byl ohlas sporný. Ozřejmuje, že inscenace v tomto divadle trpěla zřetelnou nerozhodností mezi strašidelným příběhem s velkou rolí zla a hravou, lyrizující pohádkou o lásce. Autorka disertační práce formulovala rozpor mezi očekáváním a uskutečněnou jevištní nabídkou, a to především na reakci u dospělých diváků, kteří jako doprovod dětí představení viděli. Klade si v této souvislosti důležitou otázku o roli a míře zla v pohádkách.

Tak se přirozeně dostává ke třetímu příběhu Kráska a zvíře, kde hrozba zla je středobodem příběhu. V Otesánkovi je hrozba nakonec zažehnána, v Šípkové Růžence je přemožena a v pohádce Kráska a zvíře hrozba mizí a vítězí jen díky takové lásce, která je spojená s ochotou obětovat se. Autorka sumarizuje široký historický a podrobný exkurz začínající římským autorem Apuleiem, přes Bruna Bettelheima až k moderním autorům, kteří se fenoménem zla v podobě Netvora zabývali včetně Umberta Ecce. Divadelní zpracování přibližuje na reprezentativní řadě autorských textů a především na bohaté skupině konkrétních inscenacích divadelních v různých divadlech u nás. Velmi zásadním a důležitým momentem byla výzkumná akce realizovaná v kooperaci s SK IBBY ve středisku Bibiana v Bratislavě v podobě Izby čítania za účasti dětských diváků. Ve čtyřech připravených prostorech autorka zkoumala spontánní reakce dětí na dopředu formulované otázky, které se vázaly k příběhu Krásky a Netvora. Jednotlivá místa byla scénograficky, loutkami a rekvizitami připravena tak, aby účastníci mohli sami za sebe reagovat na konkrétní otázky a zadané úkoly (např. sestavení podoby Netvora z různých dílčích dílů v mnoha možnostech, nebo vybrat dárek pro otce apod.) Bohužel se uskutečnily pouze dvě prezentace namísto řady plánovaných a to s ohledem na pandemii. I tak přinesly dostačující poznatky, které autorka shrnula do přesvědčivých závěrů. Ukázalo se zcela jasně, že „i v současném světě, v době multimediální, klipové, zrychlené a méně soustředěné, má divadlo možnosti, jak oslovovat děti vyrůstající na televizní, a především počítačové kultuře.“ (s. 14. Tezí)

V závěrečném shrnutí formuluje a dokládá Zuzana Vojtíšková živou funkci a inspirativnost pohádek nejen pro přirozený kontakt těchto příběhů s různými kategoriemi věků a sociálního zařazení, dále připomíná bohatý zdroj rozvoje fantazie a schopnosti vnímat příběhy a svět v nich zakotvený skrze metafory a opisy, ale nezapomíná také na etické poslání přirozeně plynoucí z jednotlivých příběhů. Cituje v závěru z knihy Příběhy duše: „Pohádka anticipuje náš strach a touhy i naše reakce na ně. Je projekcí do budoucnosti. Plánem vymezujícím nové cíle, plánem k dosažení něčeho vzácného, pokladu původně náležejícího nevědomí. Pohádkový příběh je symbolickým vyjádřením hledání, rozvoje osobnosti a rozšíření vědomí.“ (s. 182)

Adeptka průběžně a pečlivě práci konzultovala, měl jsem příležitost vidět mnohé v práci uváděné inscenace, a navíc jsem byl přítomen výzkumu v Izbe čítania v Bratislavě.

Práci doporučuji k přijetí a obhajobě.

Prof. Mgr. Miloslav Klíma

8. června 2021